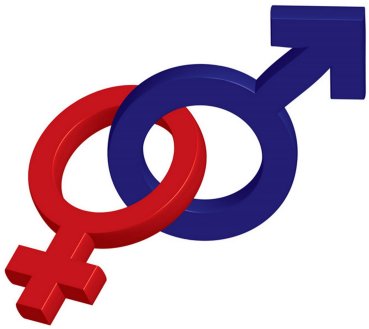

Свещеното Писание няма отделно учение или определение за пола. Учението за пола се извежда от библейското учение за човека като цялостно творение, състоящо се от две естества - материално и духовно. Материалното е загатнато още в самото начало, с името, което му е дадено, Адам. То едновременно свидетелства за материалния му състав (от евр. адам" = пръст, червена пръст) като тяло, физика, като естество на всички хора, и духа, който носи, който му е вдъхнат от Бога (Бит. 2:7). Нематериалната страна на човека е различна от тази на предхождащия го животински свят. На един ранен етап от творението водата произвежда живи души (Бит. 1:20); на следващия по-висш етап земята произвежда душите на земните животни (Бит. 1:24). Това са действия на творческите закони в природата, вложени от Бога още от сътворяването й. Само Адам получава пряко своята душа от Бога. Така Адам става архетип, първият човек (човекът по принцип), родоначалник на цялото човечество. Той потенциално съдържа в себе си цялото бъдещо човечество. Той е едновременно личност, като духовно същество, но съдържа в себе си и цялото предходно материално творение. Той е едновременно земно, но и небесно същество -връзка между земното и небесното творение. Така той съдържа в себе си цялото земно творение, човечеството като цяло - в материален план той се родее с природния свят, а като дух той е подобен на ангелите и се родее с тях (Пс. 8). Всичко това говори за изключителното високо предназначение, което Бог отрежда на човека. В източните митове хората са създадени, за да бъдат слуги на божествата. Тук човекът е създаден, за да се радва на творението, да изпитва удоволствие от това, че е жив, че живее. Той е средоточие на Божието творение. Земята му е предложена като райска градина: „Аз създадох земята и сътворих на нея човека... Защото тъй казва Господ, Който сътвори небесата, Той, Бог, Който образува земята и Който я създаде; Той я утвърди; не напразно я сътвори; Той я образува за живеене" (Ис. 45:12, 18).

Този ред на творението съдържа една особено важна идея. А тя е именно, че редът, който е зададен от Бога е неотменен. Това личи и в разбиранията, които са отразени в култа. За библейския човек няма нужда от поставяне на ново начало, за инициация, обикновено практикувана в езическите вярвания свързани със зимното слънцестоене, когато денят започва да нараства. За разлика от езическите вярвания, евреите нямат празненства за новата година. С новата година се отбелязва само едно начало и то е сътворението на света. Това е ден за молитва и личен отчет за отминалата година. За

библейската вяра всичко, което е сътворено от Бога е непоклатимо и се води от законите, вложени от Него в природата, която включва и човека. Тази неотменна сигурност се гарантира и от законите на пола, на рода, на размножаването, както в животинския свят, така и при човека. Човекът, както и останалите същества е полово същество. Това е смисълът на Бит. 1:27.

Полът е явление от материалния свят, той не е присъщ на духа. Духът няма пол. Жената, както и мъжът, еднакво казват „Аз". Аз-ът е израз на нематериалното, на самосъзнанието, той е на най-висше духовно ниво и поради това не е обусловен от материални (времево-пространствени) измерения. Вечността, като висша духовна реалност, поради своята неизменност, дава на човека усещането за настояще, за нещо, което не се променя. Това усещане води до Бога, Който е крайната твърдина, неизменното, непроменяемото битие - единственото на което тварното битие (човекът) може да разчита и което му дава сигурност. В този смисъл единството на човека се корени в единството на самосъзнанието, където няма мъжки и женски пол и където всеки като личност носи своята отговорност пред Бога и останалите (съвестта).

1. Природата на човека

От всичко това следва, че единството на човека се състои в неговата природа, която включва и делението по пол. Тоест пълнотата на човека (Адам) представляват и двата пола, мъжът и жената едновременно. Затова ясно

свидетелства Писанието когато говори за човека в единствено число, но го представя в множествено „ги": „И сътвори Бог човека по Свой образ, по Божий образ го сътвори; мъж и жена ги сътвори" (Бит. 1:27); „Когато Бог сътвори човека... мъж и жена ги сътвори и ги благослови, и им даде име „човек" в деня на тяхното сътворение" (Бит. 5:1-2).

2. Половото различие

В йерархическата структура на човека могат да се определят три основни нива: биологично - тяло; жизнен принцип - душа; и дух. На първото и най-нисшето ниво, на биологично равнище, човекът, макар и на върха на биологичната пирамида, прилича на

останалия животински свят, съдържа го в себе си. Не е случайно, според биолозите, че развитието на фетуса минава през всички етапи на развитието на биологичната верига - от клетката, през рибата, до гръбначните, за да се оформи накрая като човек. Човекът се храни, размножава по същия начин както и останалия животински свят, т.е. неговото възпроизводство е обусловено от пола. Тук разликите в човека са най-големи -разликите на пола. Биологическата функция при мъжа и жената макар и близка е белязана от нуждите на пола. При сътворението на човека като част от природния свят, мъжкото и женското начало са били в хармонично сътрудничество - те са се взаимно допълвали. Те са имали различни функции и в тези техни разлики (като взаимно допълващи се) се състои единството на човешката природа. След грехопадението човешката природа е повредена. Грехът като отрова влиза в природата на човека и постоянно й вреди. Така тези разлики в природата в определен момент се превръщат в противоречия, а понякога и във враждебна противоположност. Като следствие от греха това води до неравенство в отношението между половете. Мъжкият пол, най-вече поради външната си физическа сила си извоюва властови предимства. Властовите позиции в света и отношенията в него сякаш пряко са свързани с последиците от греха (Бит. 3:1419). На това впоследствие се дължи социалното неравенство между жените и мъжете в семейството и обществото, подтисничеството и дискриминацията на жените през историята. Едва с идването на Иисус Христос, когато Той ликвидира греха, това неравенство е унищожено. Женското естество се изравнява с мъжкото, но само чрез преодоляването на греха както от страна на жената, така и от мъжа едновременно.

Половото различие е преди всичко различие в телесното предназначение на мъжа и на жената. То е дар за човека. Чрез него той се размножава, а сприличането между половете е заложен стремежът за духовно израстване -едновременно реализиране единството на човека в най-нисшия пласт на природата му, тялото и извисяване, чрез любовта към Бога. Поради това, че в човека инстинктът за самосъхранение е изключително силен - той може да бъде открит още в Божията благословия: „плодете се и множете се..." (Бит. 1:28) -привличането между половете е основополагащо за самото съществуване на човешкия род. След греха обаче, този силен жизнен принцип е повреден и вместо да се употребява от човека според дадената му благословия, той се превръща в оръдие на греха и поквара на човешката природа. Влечението към другия пол вече не се свързва с Божията благословия за осъществяване на единството на човека, а за задоволяване на падналата човешка природа, за задоволяване на нейните егоистични страсти. Нещо повече волята на човека да греши, т. е. да се отдалечава от Бога, дотолкова се усилва, че води дори до „разочарование" на Бога, че е сътворил човека. Бог едва ли не пожелава да унищожи Своето творение (Бит. 6:6). Грехът променя човешката природа -естественото се заменя с противоестествено. Сред човешкия род се разпространява такава нравствена развала, че Бог е принуден да унищожава цели градове (Бит. 18:20). Тази съблазън е изключително голяма за човека и поради това тя е ограничена със специални закони в Мойсеевото законодателство. В езическия свят, в древна Гърция, за оправдание на тези отношения се е появило специално учение, наречено „евдемония" . То е смесица от телесни и душевни удоволствия, като най-подчертани са удовлетвореността от тукашния, сегашния,

сетивния живот. Това включва и половата разпуснатост. Такива състояния на удовлетвореност изпитват, макар и на по-низше равнище, и представители на животинския свят. Тук близостта между човека и животното е най-голяма.

Второто ниво е душевното. Това е жизненият принцип, vis vitalis. Тук разликите в пола са по-малки, но съществени. Мъжката психология е по-различна от женската. Мъжът приема по един начин света, нещата от живота, жената по друг. Тази разлика обаче не е така голяма както при първото равнище - телесното. В психиката на мъжа и жената се наблюдават повече сходства, отколкото различия. Тук когато човекът изпитва върховно удовлетворение се чувства щастлив, а когато е неудовлетворен - нещастен. В този смисъл щастието и нещастието са психологически състояния. Това е областта на сетивността и на чувствата. Въпреки по-малката разлика между мъжа и жената на второто, психологическо равнище, тя е осезаема. Това често води до неразбирателство между мъжете и жените, а и до противоречия.

Съвсем разбираемо е напр. ако една жена предпочита да влиза в магазин за дрехи или козметика напр., а един мъж да предпочита магазин за инструменти или техника. Разбира се тук не включвам изключенията. Това равнище се отъждествява с усещането за щастие или нещастие. Човек се чувства щастлив ако придобие определена вещ и нещастен ако я загуби; ако постигне определена цел или не я постигне. Макар и на по-ниско равнище подобни състояния има и при животните. Домашният любимец -куче или котка - е щастлив когато му се обръща внимание и нещастен, тъжен, страда, когато му се скарат. Тук отново между човека и животните има общи неща. И отново има разлика в поведението по пол.

И накрая идва третото равнище - духът. Тук е мястото където между мъжа и жената няма разлика. Това е нивото на самосъзнанието. То не съществува у животинския свят. То е коренната разлика между животното и човека. При човека на това ниво няма мъжки нито женски пол. Тук всеки човек има своето „аз". Аз-ът е личностното начало, центърът на личността, „мястото", центъра на Божият образ, нещото, което е неизменно, което се родее с Бога и което не се променя. Аз-ът е неизменен*, защото личностното самосъзнание пребивава във вечността. Тоест както Бог е неизменен, така и човекът, като сътворен по образ Божий, има в себе си нещо неизменно, централно - Аз-ът, затова той е и Божий образ, сътворен по Божий образ. Човек през целия свой живот се променя телесно, психологически, духовно, но нещото в него, което се намира в сърцето (което е в „сърцето на сърцето"), то не се променя. Аз-ът е най-интимната страна на човека, която остава тайна и за самия него. Аз-ът е носител на най-неизменното от Божия образ - вечността, която е вложена в човека при сътворяването му (Екл. 3:11). И тъй като вечността е състояние, чисто духовна категория, тя не е зависима от времето и пространството от материята. Тук тази

божествена част в човека, именно като божествена, е познаваема докрай само и единствено от Бога, защото тук пребивава и Светия Дух.

Третото ниво, като „мястото11" където обитава Божият Дух, неизменно притежава и съответствие, които имаме на първото (евдемония) и второто (щастие) ниво, свързани с емоционалната страна. Това е блаженството. Блаженството е висше духовно състояние, което в абсолютен план е присъщо на Бога и произхожда от Неговата вечност. Като такова то е висше състояние, което може да си изпита и от човека, но в определени рамки, само в състояние на висша духовна извисеност, т. е. близост до Бога. В светския, секуларния начин на живот блаженството често се смесва с щастието или двете думи се приемат като синоними. Разликата обаче за богословието и за църковното съзнание е, че щастието е психологическо състояние, блаженството - духовно. Блаженството е степен на богоуподобяване. Затова и в Евангелието се говори не за щастие, а за блаженство и блаженства (Мат. 5:3-11). Това разбиране е навлязло дълбоко и в църковната терминология, напр. в титулуването на църковните йерараси като „блажени", а не като „щастливи".

В крайна сметка от човека зависи дали ще се одухотворява и на кое равнище предпочита да остава. Ако избере и се потопи в първото равнище, той ще остане на ниво плътски желания (евдемонизъм) и ще бъде най-близко до животинското си естество. Ако има по-висши цели в живота, в области като естетика, музика, наука изкуство, той може да се изкачи на второто равнище (щастие, естетизъм, т.е. психологическото), и последно, ако той търси Бога с цялото си естество, той може да се одухотвори (да изпитва блаженство) като одухотвори и предишните две равнища. Разбира се в чист вид всички тези равнища не се срещат. Те съществуват съвместно и се проникват едно в друго и в зависимост от волята на човека някое от тях взема връх в него.

3. Единството на човека. Библейски основи на учението за християнския брак

Според християнското разбиране единството на човека се реализира изцяло в брака. Тази идея е издигната и одухотворена в пълнота в Църквата. Тя е продължение на старозаветното разбиране за пълнотата на отношенията между половете: „Ще остави човек баща си и майка си и ще се прилепи към жена си; и ще бъдат (двамата) една плът" (Бит. 2:24). За Църквата верността е неотменна и прелюбодеянието се е смята за велик грях. В Стария Завет то влиза като основно правило за спазване в Мойсеевия закон (в декалога - Из. 20:14; Вт. 5:18) и се смята за гнусота. Тъй като отношенията между мъжа и жената са свързани с най-важната причина, поради която е сътворен човекът -

именно да живее, да бъде жив, и тъй като самият живот е велика тайна, то оръдието за появата на живота -половият живот, се е смятал за свет. Това била великата тайна на единението на човека, на неговото единство в мъжа и жената едновременно. И всяко отклонение от целта за осъществяване на това единство, се е смятало за нарушаване на Божията повеля. Единството между съпрузите се е разглеждало като вярност между Бога и човека. Свидетелство за това е обстоятелството, че при раждането на деца, първородният син се посвещава на Бога. Затова прелюбодеянието се е наказвало със смърт чрез убиване с камъни (Лев. 20:10). И тъй като грехът е разстроил изключително човешката природа, свидетелство за което са езическите култови практики, половата разпуснатост преминавала всякакви граници - от кръвосмешение до содомия. Дълбочината на това извращение служи на библейските автори да отъждествяват отклоненията от вярата в истинския Бог и покланянето на чужди богове с прелюбодеяние, изневяра. Наказанието и за двете се е приемало еднозначно.

След идването на Иисус Христос отношенията между мъжа и жената са поставени на друга основа. С раждането от жена на Иисус Христос, Бог възстановява първичното достойнство на жената от преди грехопадението. Затова и св. Богородица е наричана новата Ева. Със своя начин на живот тя поправя това, което Ева е загубила. Света Богородица достигнала такава степен на чистота в човешката история, каквато никой човек преди нея, а и след нея не е могъл да постигне. Така човешката природа чрез нея станала способна да приеме Бога в себе си. От друга страна Бог не е нарушил волята й. Той е искал нейното съгласие (Лука 1:26 нат.). Но както спасителното дело на Иисус Христос не действа механично, а изисква усилия от всеки човек, търсещ спасение да Го последва, така и чистотата, която е постигнала св. Богородица изисква от нейните последователки непрестанна борба за чистота и съвършенство. Тази чистота на отношенията между мъжа и жената биват осветени и узаконени чрез Църквата в християнския брак.

Основната цел на християнския брак е да доведе двамата чрез пълното им единение на взаимната любов до единение с Бога, да бъдат взаимно в Божията любов. Това е изпълнението на първата Божия заповед - да обичаш Бога (Мат. 22:37). А логическото следствие от първата е изпълнението на втората: „ближния си като себе си" (39), т. е. любовта един към други. Само в следването на тези заповеди създаденото семейство има смисъл. Изпълнявайки тази любов едновременно към Бога и към ближния (в конкретния случай в семейството: съпруг, съпруга) чрез пълното единение в духовен, психологически и телесен план като следствие се раждат децата - плод та тази пълнота на любовта. Разбира се, това е идеалът, към който християнинът трябва да се стреми. Този начин на отношения между мъжа и жената в брака има значение не само за тях, но и за обществото. Защото тук светското клише, че семейството е основната клетка на обществото е напълно вярно. За църковното съзнание обаче семейството е „домашната църква" (Кол. 4:15). От това разбиране се вижда колко важно значение имат брачните отношения за християнския живот. Не случайно св. апостол Павел сравнява тайната на

отношенията между Иисус Христос и Църквата с отношенията в брака (Еф. 5:22 нат.).

Истинността и важността на брака се е запазила дори и там, където обикновено може да се каже, че не би трябвало да има нищо общо - в монашеския живот. Когато една жена реши да приеме монашески обет, тя се омъжва за Иисус Христос. Той става неин съпруг. Тя трябва да изпълнява всичко, което Той иска чрез Своето учение от нея. И обратно, когато мъж поеме монашеско служение той се жени за Църквата. В него той се задължава да следва всичко, което тя изисква от него. Да пази съпружеска вярност, да не й изневерява.

Днес тези високи разбирания по отношение на християнския брак са трудно осъществими. Това предизвикателство важи преди всичко и най-вече за православните християни. Но въпреки, че е трудно то не е невъзможно. Независимо от натиска на т. нар. унисекс култура, която залива света от всякъде, Бог дава сили на тия, които пожелаят да живеят според Неговото учение, за да могат да Го достигнат и бъдат спасени.{jcomments off}